

Uvod

Težka naloga – edinstvena priložnost

Ta knjiga govori o sodelovanju med pedagogi v vrtcih in šolah ter starši. To je izjemno pomembno področje, saj močno vpliva na vsakdan otrok, staršev in pedagogov. Hkrati pa se na tem področju skriva veliko težav. Neki učitelj je to izrazil z naslednjimi besedami: »Z otroki preživimo skupaj ure in ure in veliko večino svojega časa porabimo za to, da pripravimo in izvedemo pouk. Potem pa o tem, kako bodo starši spoštovali in vrednotili naše delo, odloča tista ura roditeljskega sestanka enkrat na leto ali dvajset minut pogovora v okviru pogovornih ur.« Nekdo drug pa je povedal: »Ko sem učil v prvem razredu, je nekoč prišla na pogovorne ure mlada mama in rekla: 'Počutim se, kot bi bila na izpitu.' Ob tem sem pomislil, da sem tudi jaz še nov in da so moji občutki povsem enaki!«

Izjavi ponazarjata, da je pri delu s starši na kocki veliko stvari in da so lahko pogovori težki za obe strani. Vendar si lahko priskrbimo pomoč. Ta knjiga prinaša nova spoznanja o interakciji, odnosih in otrokovem razvoju, povezujeva pa jih s številnimi praktičnimi izkušnjami, ki sva si jih pridobili pri delu v razredu in s starši. Verjameva, da ponuja dobro podlago in veliko konkretnih idej, kako lahko delo s starši postane vir za boljše in učinkovitejše delo z otroki v šoli in vrtcu.

Izhodišče za profesionalno sodelovanje

Šele v 20. stoletju smo otroke postopoma začeli spoštovati in jih razumevati kot celovite osebnosti. Danes imajo otroci na veliko področjih enake pravice kot odrasli, kar se kaže v družinah in v vzgoji. Tako poznamo na primer pogajalske družine in pogajalske otroke. Številni znanstveniki¹ ugotavljajo, da so otroci danes bolj kompetentni, da več razmišljajo o sebi in svojih dejanjih, bolje argumentirajo in so bolj samostojni kot nekdanj. Veliko otrok ob vstopu v šolo ali vrtec pričakuje, da se bo njihovo mnenje upoštevalo in da se bodo lahko o vsem pogajali in tehtno argumentirali. Če govorimo o profesionalnem sodelovanju, je to, da gledajo udeleženci nase kot na kompetentne in kooperativne partnerje, prav gotovo dragocen vir; vsem tistim, ki niso bili vzgajani v takem duhu, pa lahko pomeni velik izziv ali celo oviro.

Hkrati lahko v tem času opazamo vse večjo individualizacijo, ki jo pogosto vrednotimo negativno, predvsem zato, ker individualizem enačimo z egoizmom. Tako

¹ Na primer Dion Sommer in Lars Dencik.

imenovani »projektni otroci« vidijo sebe v središču in imajo le malo razumevanja za to, da bi morali biti tam tudi drugi otroci. Na take otroke in njihove starše gledamo kot na zahtevne in asocialne zločince, ker da vidijo samo svoje pravice, ne pa tudi svojih dolžnosti. Raziskava, ki so jo objavili v tedniku A4², kaže, da je takšno zaznavanje pri učiteljih precej razširjeno. Izjavljajo: »Pri nekaterih otrocih imaš občutek, da so projekt svojih staršev, so zelo razvajeni, zelo egoistični ...«, »Veliko otrok misli, da je moj pouk stvar, o kateri se lahko pogaja in razpravlja.«, »Veliko staršev misli, da je šola pedagoška samopostrežna trgovina, v kateri vzameš tisto, kar hočeš.«

Danes poznamo kar nekaj iniciativ, ki politično podpirajo tovrstno naravnost. Prizadevajo si, da bi vedno več družbenih vidikov podredile razmeram na trgu, zato med drugim propagirajo prosto izbiro šole in javno razvrščanje šol po lestvicah. Hkrati pa se z multikulturno družbo in globalizacijo odpirajo novi načini življenja in njegovega razumevanja. Tisto, kar je bilo nekoč samoumevno, je danes vse prej kot to. Med otroki v neki skupini – in med njihovimi starši – je danes pogosto manj podobnosti in stičišč kot nekoč. Različnost otrok zato odpira veliko možnosti razumevanja in tolmačenja v (šolskem) vsakdanu. Hkrati pa se je močno povečalo polje izbire, kjer morajo pedagogi, če hočejo otrokom zagotoviti čim večje koristi, sodelovati tako z otroki kot s starši.

Tako za posamezne družine kot za šole in vrtce velja, da ko gre za učenje in razvoj otrok, ne moremo več izhajati iz vnaprej dogovorjenega nabora vrednot. V naši družbi že nekaj časa vlada pluralizem vrednot, iz katerega lahko posamezne družine prosto izbirajo, ko se odločajo, katere vrednote se jim zdijo primerne za vzgojo in napredek njihovega otroka. V posameznih šolah in vrtcih vrednote tudi niso povsem jasno začrtane, toda na srečo o njih vedno znova razpravljamo ob sestavljanju letnih in vzgojnih načrtov. Za zdaj se zdi, da so prenekaterne načelne politične smernice le težko združljive s tistim, kar o ustvarjanju konstruktivnega okolja za učenje in razvoj vemo iz teorije in prakse. Tudi zato je dialog o vrednotah, ki poteka med učitelji, vzgojitelji in starši, toliko večji izziv.

Učitelj in vzgojitelj v današnjem času

Smo v prelomnem času, ko vloge učitelja ali vzgojitelja ne povezujemo več samoumevno z avtoriteto. To pomeni, da si morajo pedagogi za izvajanje svojega poklica pridobiti povsem

² Raziskavo je izpeljal Scharling Research za Ugebrevet med 806 danskimi osnovnošolskimi učitelji. Gl. A4, št. 41, 27. 11. 2006. Rezultati: 63 odstotkov vprašanih meni, da so učenci manj socialni kot pred 15 leti; 53 odstotkov jih meni, da imajo manj spoštovanja do učiteljev; 66 odstotkov, da je v razredih več problematičnih otrok, in 49 odstotkov vprašanih meni, da so učenci bolj samostojni.

nove kompetence. Če avtoriteta ni več povezana z družbeno dogovorjeno vlogo, jo mora vsak posameznik sam razvijati in krepiti. To imenujemo osebna avtoriteta. Da avtoriteta, vezana na družbeno vlogo, vse bolj šibi, lahko pravzaprav opazujemo že nekaj časa, toda šele v zadnjih desetih letih se je začela pedagogika teoretično in praktično ukvarjati z vprašanjem, kako lahko razvijamo osebno avtoriteto in odnosno kompetenco. Z najinega vidika mora imeti profesionalni vzgojitelj in učitelj, če hoče hoditi v korak z izzivi današnjega časa, kompetence predvsem na treh področjih: pri navezovanju odnosov, dajanju smernic in refleksiji.

Odnos

Pedagoško dejavnost lahko označimo kot sodelovanje v neki kulturni praksi, v kateri učitelj oziroma vzgojitelj vstopa v odnose, ki so spodbudni tako za otroka kot za učitelja. Učitelji in vzgojitelji se morajo jasno zavedati, kako pomembno vlogo imajo odnosi, predvsem kadar se:

- ustvarja razmere za lastno in vzajemno učenje otrok;
- medsebojno analizira in pedagoško načrtuje;
- ustvarja prostore, v katerih se lahko razvijajo otroci in starši.

Postavljanje smernic – prevzemanje vodstva

Učitelji in vzgojitelji so vodje skupnosti, sestavljene iz skupin otrok, ki skupaj bivajo in se ob tem praviloma tudi nekaj naučijo. Za razmerje sodelovanja v skupnosti velja, da je pedagog ves čas vodja, ki v vseh procesih zagotavlja etiko in kakovost. Pedagog mora biti pri postavljanju smernic jasen in odločen. Vsi morajo razumeti, kaj se dogaja in kakšna so izhodišča, učenci pa bi morali prepoznati tudi, kakšen je cilj pouka.

Refleksija

Praktično delo v šoli in vrtcu zaznamujejo nepredvidljivost, kompleksnost in določena prisila. Sposoben, profesionalen učitelj ali vzgojitelj mora kvalificirano presojati dogajanje tukaj in zdaj. Njegova sposobnost presojanja temelji na teoretičnem uvidu in izkušnjah ter se razvija predvsem skozi refleksijo o lastnem praktičnem delu.

Zgradba knjige

Upava, da bova s to knjigo pomagali razvijati kompetence vzgojiteljev in učiteljev ter bova tako prispevali k profesionalnemu sodelovanju s starši v vrtcu in šoli. Na tem področju imava

dolgoletne izkušnje – ena bolj s teoretičnega, druga bolj s praktičnega vidika, obe pa izhajava z enakih teoretskih izhodišč.

Menjava paradigme v razvojni psihologiji in novejših spoznanjih na področju raziskovanja odnosov je odločilno pripomogla k dojetanju, kako naj obravnavamo otroke v njihovem razvoju in pri učenju, s tem pa tudi, kaj je bistvenega pomena za delo s starši. V knjigi ponujava svoje znanje o delu s starši, s čimer želiva poglobiti razumevanje za tovrstne oblike dela. Poleg tega dajeva vrsto konkretnih primerov in spodbud, kako lahko ta spoznanja razvijamo in uveljavljamo v praksi. Ti primeri, o katerih govoriva, so anonimizirani in modificirani primeri tistih, s katerimi sva se ukvarjali v praksi. Vsako poglavje se konča z vprašanji za premislek. Pri tem se vseskozi zastavljajo naslednja vprašanja:

- Zakaj je delo s starši tako pomembno?
- Kaj je pri tem delu bistveno?
- Kako ga lahko izpeljemo?

V knjigi uporabljava izraz otroci, kadar govoriva o otrocih v vrtcih, ter večinoma izraz učenci, kadar govoriva o šoloobveznih otrocih. To razlikovanje sva uvedli predvsem zato, da bi opozorili na poseben položaj otrok v šoli. Ne glede na to pa želiva posebej poudariti, da so tudi učenci seveda predvsem otroci – in da morajo učitelji pri svojih učencih ves čas z enim očesom bdeti tudi nad njihovim razvojem in napredkom.

Šolski perspektivi posvečava nekoliko več prostora kot vrtčevskim vidikom, in to iz treh razlogov: prvič zavzema šola v otrokovem življenju precej več časa in prostora. Drugič so v šoli skupine otrok bolj stabilne, saj hodijo otroci vse leto (oziroma več let) v isti razred in sodelujejo pri istih dejavnostih. Tretjič pa je sodelovanje v vrtcih pogosto lažje, saj se pedagogi in starši vsak dan srečujejo. Kljub temu meniva, da bi morali tako učitelji kot vzgojitelji prebrati celotno knjigo, saj se problematika na splošno dotika celotnega profesionalnega dela s starši.

Začenjava z najpomembnejšim:

Prvo poglavje obravnava vzgojitelje in učitelje kot partnerje v dialogu s starši. Kot pedagogi razvijamo svoje kompetence predvsem tako, da si prizadevamo za vedno boljši uvid v lastno delo in ravnanje ter hkrati krepimo medkolegialne odnose. Za marsikoga je lahko vloga sodelujočega partnerja v odnosu s starši precej boleča, saj se mora v njej jasno pokazati kot

človek, kot osebnost. Kakšne so posledice takšnega pristopa in kaj lahko sami naredimo za svoj profesionalni razvoj?

Drugo poglavje govori o starših kot sodelujočih partnerjih. Tu postavljava v središče predvsem sodelovanje s tistimi starši, katerih pogledi na otroka se močno razlikujejo od mnenja pedagoga.

V **tretjem poglavju** opisujeva, kaj je pri sodelovanju osrednjega pomena. Pri čem bi morali pedagogi sodelovati s starši? Kakšne so zakonske podlage? Kaj pomenijo vzgoja, socializacija, učenje in razvoj? Kaj je pomembno v vrtcu – in kaj v šoli?

V **četrtem poglavju** osvetljujeva različne oblike sodelovanja v šoli in vrtcu, tako vsakodnevne stike in roditeljske sestanke kot prireditve za starše in s starši. Kako razvijamo sodelovanje? Ali so lahko predsodki celo koristni? Kako načrtujemo in izpeljemo sestanke za starše?

V **petem poglavju** analizirava pojma sodelovanje in dialog kot dva osrednja profesionalna pristopa. Kaj pomeni vodenje dialoga? Kakšen je profesionalni gostitelj? Kako se lahko v strokovnem pogovoru razvije enakovreden dialog?

V središču **šestega poglavja** so običajne pogovorne ure. Kako jih načrtujemo in kakšna oblika in struktura sta najprimernejši za naše namene? Kako lahko pogovore diferenciramo tako, da so koristni tudi za zelo različne otroke in starše?

V **sedmem poglavju** bolj poglobljeno obravnavava težke in kompleksne pogovore s starši. Kako se lahko kot pedagogi pripravimo na težje pogovore?

V **osmem poglavju** razgrinja možnosti, kako vodimo in strukturiramo težaven sestanek s skupino staršev, v kateri zastopajo starši povsem različna mnenja ali kjer je eden ali več otrok žrtev nadlegovanja in trpinčenja.

Deveto poglavje se osredotoča na delo s starši v kriznih obdobjih, kot so smrt v družini, razveze in izgube.

Deseto poglavje je namenjeno staršem in jim daje nasvete, kako lahko konstruktivno vstopajo v profesionalno sodelovanje.

Enajsto poglavje je teoretično poglavje za vse tiste, ki bi želeli izvedeti nekaj več o teoretskih podlagah, ki naju vodijo pri najinem razumevanju odnosov v šoli, vrtcu, družini in družbi.